

OKTATÁSMÓDSZERTANI FÜZETEK

TÓTH FRUZZSINA

A JOGKLINIKA KÉPZÉS MÓDSZERTANA

OKTATÁSMÓDSZERTANI FÜZETEK IV.

**A JOGKLINIKAI
KÉPZÉS MÓDSZERTANA**

TÓTH FRUZZSINA

**A JOGKLINIKAI
KÉPZÉS
MÓDSZERTANA**

Az Igazságügyi Minisztérium „Jogászképzés színvonalának emelését célzó programok” keretében támogatott „Az egyetemi jogászképzés komplex oktatásmódszertani fejlesztése” című alprojekt részeként készült oktatást támogató eszköz.

Sorozatszerkesztő:

Fleck Zoltán

© Tóth Fruzsina, 2017

ISBN: 978-963-284-895-2 978-963-284-896-9 (online)

ISSN: 2559-9534

Felelős kiadó:

az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állami és Jogtudományi Kar dékánja

Projektvezető: Sándor Júlia

Kiadói szerkesztő: Gaborják Ádám

Technikai szerkesztő: Durmits Ildikó

Tipográfia: Takács Viktória

Borítóterv: Csele Kmotrik Ildikó

TARTALOM

Bevezetés	1
A jogklinika program célja	3
<i>Tapasztalati tanulás, tanulásközpontú oktatás</i>	4
<i>Társadalmi problémák és jogklinika</i>	4
<i>Képzési és kimeneti követelményrendszer</i>	5
Egy jogklinika program haszna	7
Jogklinikatípusok: in-house és externship	8
<i>In-house jogklinika program</i>	8
<i>Externship</i>	9
Felépítés, sarokpontok	10
<i>Utcajogász jogklinika</i>	10
<i>Felkészítés</i>	11
<i>Szupervízió</i>	12
<i>Értékelés</i>	14
<i>Minőségbiztosítás</i>	14
Oktatók felkészülése	16
<i>Egyetemi rendszer</i>	16
<i>Felszereltség</i>	16
Tematika	18
<i>Ügyfelvétel és kapcsolattartás</i>	18
<i>Célcsoport</i>	20

Etikai dilemmák	20
Zárszó	22
Felhasznált irodalom	23
Mellékletek	24
<i>Utcajogász jogklinika tematika</i>	24
Órabontás	26
Értékelőlap	27

1 BEVEZETÉS

Mindenekelőtt őszinte reményemet szeretném kifejezni azzal kapcsolatban, hogy az a bevezetés, amit az olvasó most a kezében tart, rövid időn belül értelmét veszti. Ez ugyanis azt jelentené, hogy a jogklinikák a jogászképzésbe intézményesen beépültek, az alábbi érvelés pedig okafogyottá vált.

A jogklinikák mint gyakorlati és komplex oktatásmódszertani elem ugyan amerikai gyökerekkel rendelkezik, de mára már szerte Európában elterjedt, a jogászképzés szerves részét képező modul.¹ Még csak azt se mondhatnánk, hogy egy új gondolat, újszerű megközelítés a joghallgatók képzésében. Ugyan reneszánsza az 1960-as évekre tehető, amikor újra beemelték az amerikai egyetemi oktatásba, de valójában sokkal régebbi története van. Még az első law schoolok megalakulása előtt ez volt a bevett formája az amerikai ügyvédek, jogászok felkészítésének, képzésének, ami az intézményesített jogászképzéssel háttérbe került, a gyakorlati képzést a gyakornoki programok vették át.²

Joggal merülhet fel ezen a ponton a kérdés: ha olyan széles körben elterjedt és respektált oktatásmódszertani elem, miért nem képzik szerves részét a hazai jogászképzésnek? Ennek minden bizonnyal történelmi gyökerei vannak, a humboldti modell frontális, tanárközpontú rendszere még mindig a meghatározó oktatási forma a mai magyar egyetemi képzésben,³ amitől mind logikájában, mind koncepciójában eltér egy jogklinikai típusú képzési modul.

Egészen bizonyos, hogy a mai jogszabályi háttér és intézményi környezet nincs segítségére egy ilyen képzési forma intézményesülésének, gondoljunk csak a strikt kreditrendszerre, a tömbösített óratartrás ellehetetlenítésére, az infrastruktúra hiányára (terem). Mindemellet az oktatók sincsenek felkészítve, a PhD-képzésből sokáig hiányzott az oktatásmódszertani alapozás, ami jelenleg is csak marginálisan jelenik meg.⁴ Ugyanakkor, ezzel egy időben azt tapasztalhatjuk,

1 <http://www.encl.org/resources/teaching-materials>

2 QUIGLEY, William P.: Introduction to Clinical Teaching For the New Clinical Law Professor: A view from the first Floor. *Akron Law Review*, 28 (1995) 3, Article 7. <https://www.uakron.edu/dotAsset/6083417d-8a9d-44a4-8alb-5db63572c6cd.pdf> (utolsó megtekintés: 2017. április 23.)

3 FLECK Zoltán: A jogászképzés szintleíró jellemzői. *Oktatásmódszertani Füzetek*. Budapest, 2017.

4 Jelenleg az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán szükséges a PhD-képzés keretében oktatásmódszertani kurzust végezni nappali hallgatóknak.

hogy majdnem mindegyik magyar egyetem próbálkozik valamiféle jogklinika programmal,⁵ csak hiányzik még az intézményesítés.

”
**...majdnem
mindegyik magyar
egyetem próbálko-
zik valamiféle
jogklinika prog-
rammal, csak
hiányzik még az
intézményesítés.**

Célom, hogy ennek a füzetnek a segítségével rávilágítsak a jogklinikák létjogosultságára és előnyeire a jogászképzésben, illetve hogy gyakorlati tanácsokkal szolgáljak azon oktatók számára, akik gondolkoznak egy jogklinika program bevezetésén.

A következőkben először arról írok, hogy milyen célokat szolgál egy jogklinika, hogyan illik bele a képzési és kimeneti követelmények komplex rendszerébe, milyen előnyökkel jár egy ilyen program bevezetése, hallgatóknak, oktatóknak és az egyetemen. Ezután rátérek, milyen típusú jogklinika programok vannak, illetve milyen sarokpontokra kell figyelni egy-egy ilyen program felépítésénél, hogyan készülhetnek fel az oktatók egy jogklinika kurzus bevezetésére, röviden a végén pedig az esetleges etikai problémákkal foglalkozom.

⁵ Szeged, Pécs, Miskolc.

2 A JOGKLINIKA PROGRAM CÉLJA

Nehéz egy érvényes definíciót adni arra nézve, hogy mi is a jogklinika, de a European Network for Clinical Legal Education⁶ honlapján található leírás véleményem szerint komplex és jól megfogja egy ilyen oktatási program lényegét. Eszerint:

„A jogklinika egy olyan jogi oktatásmódszertani forma, amely a tapasztalati tanuláson alapszik, és ily módon gyarapítja a tudást, a készségeket és értékeket, illetve ezzel egy időben előmozdítja a társadalmi igazságosságot. Átfogó fogalomként magában foglal számos formális, nem-formális és informális oktatási metódust és projektet. Olyan oktatásmódszertani elemekkel dolgozik, melyek gyakorlatorientáltak, diákközpontúak, problémaalapúak és interaktívak, ideértve bár nem kizárólag azt, hogy a hallgatók gyakorlatban dolgoznak valódi ügyekkel és társadalmi problémákkal, oktatók és gyakorlati szakemberek szupervíziójával. Ezen oktatási program célja, hogy fejlessze a professzionális attitűdöket és segítse a gyakorlati készségek elsajátítását tekintettel egy olyan professzió szerepének modern felfogására, amely erősen társadalomba ágyazott, szem előtt tartva a jogállamiságot, védve az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést és a békés konfliktuskezelést, valamint a szociális problémák megoldását.”⁷

Mint látható, a jogklinika program céljait sok oldalról meg lehet közelíteni, de summázva talán két elem emelhető ki. Egyrészt a jogklinika célja, hogy a joghallgatók tapasztalatokon keresztül értsék meg a jog működését, másrészt, hogy érzékennyé váljanak a különböző társadalmi problémákra. A következő alfejezetekben azt szeretném körbejárni, hogy mit is jelent a tapasztalati tanulás, hogyan tud felkészíteni egy jogklinika program a társadalmi problémák kezelésére, hogyan illeszkedik bele a képzési és kimeneti követelmények komplex rendszerébe, milyen előnyökkel járhat egy jogklinika program elindítása oktatóknak, hallgatóknak és magának az egyetemnek.

⁶ www.encl.org

⁷ ENCLE oldalán <http://www.encl.org/about-encl/definition-of-a-legal-clinic> (ford. a szerző).

TAPASZTALATI TANULÁS, TANULÁSKÖZPONTÚ OKTATÁS

A jogklinikának mint oktatási módszernek teljesen más „hallgatóképe” van, mint amit a frontális, tanárközpontú oktatás feltételez. Egy ideális jogklinikai hallgató aktív, aki nem csak egyéni, hanem csoportmunkában is képes teljesíteni, az oktató pedig sokkal inkább partner, semmint autoritás, így szorosan illeszkedik ez a fajta megközelítés a tanulásközpontú modellbe.⁸

Egy jogklinikai programban a hallgatók közvetlen kapcsolatba kerülnek az ügyféllel, az ő elmondásából értik meg az ügyet, választják ki a releváns tényeket, ami alapján megoldják azt, vagy megoldási javaslatot tesznek. Mindezt természetesen egy oktató vagy gyakorló jogász szupervíziója mellett.

Praktizáló jogásznak lenni folyamatos tanulást is jelent, melynek csupán origója, nulladik lépcsője a jogi egyetem. Nagy előnye van annak, ha az első gyakorlati élmények és tapasztalatok az egyetem alatt, az egyetemi képzésbe ágyazottan történnek meg. Ebben az esetben ugyanis nem csak az idősebb, tapasztaltabb gyakorló jogásztól vagy az oktatótól tanulhat a hallgató, hanem a többi hallgatótársától is.⁹

Így tapasztalati úton:

- „A hallgatók olyan ügyekkel kerülnek kapcsolatba, amelyek nincsenek kivonatolva, előre feldolgozva, nincs a megoldásuk levezetve. Így minőségileg más munkát kíván meg, mint egy most is bevett jogesetmegoldás, legyen az bármennyire is bonyolult.
- Fejleszti a professzió gyakorlásához szükséges készségeket és képességeket, mint az ügyfél értő meghallgatása, konzultáció, releváns tények kiszűrése az elmondottakból.
- Gyakorlatban vet fel etikai és felelősségbeli problémákat, dilemmákat.
- Valódi gyakorlati ismereteket ad jogrendszer, jogállam működéseről.
- A jogszabályok komplex használatát követeli meg, mivel az ügyek ritkán oldhatóak meg egyetlen jogszabály alapján.”¹⁰

Mindent összevetve olyan komplex képet és tapasztalatot ad a hallgatóknak, amelyet más oktatási formák nem képesek elérni és nem is céljuk. Mindemellett segít áthidalni azt a szakadékot, ami az elméletorientált képzés és a gyakorlat között feszül, hidat tud teremteni az egyetem és az első munkahelyek között.

TÁRSADALMI PROBLÉMÁK ÉS JOGKLINIKA

Nem csak a gyakorlati készségeket, képességeket és a tudás gyarapítását segítheti egy jogklinikai program, hanem egy-egy társadalmi probléma komplex megértését is. Általában a jogklinikák – ahogy a legtöbb magyar kezdeményezés is – sérülékeny csoportoknak nyújtanak ingye-

8 FLECK: A jogászképzés...

9 STUCKEY, Roy S.: Ensuring Basic Quality in Clinical Courses. *Journal of Clinical Legal Education*, 1 (2000) 47–53. o.

10 QUIGLEY: Introduction... 471–472. o.

nes jogsegély-szolgáltatást, mint gyerekek, roma vagy hajléktalan emberek. Így ezen a területen a jogklinika:

- „Növeli a hallgató érzékenységét és szolidaritásérzetét különböző társadalmi problémák, marginalizált csoportok felé.
- Emellett jelentős attitűdalakító szerepe van, pont a személyes tapasztalás miatt.
- Megismerteti egy jogi probléma teljes komplexitását.
- Kritikai szemléletet ad, nem csak egy társadalmi probléma tekintetében, hanem a jogrendszer és jogintézmények működését tekintve is.
- Olyan etikai és fegyelmi szempontokra mutat rá, melyeket kizárólag a gyakorlat során érthet meg egy jogász, joghallgató.”¹¹

Összességében elmondható tehát, hogy egy jól felépített, átgondolt jogklinika program képes komplex módon olyan tudást átadni, képességeket, attitűdöket és felelősségvállalási készségeket fejleszteni, amelyeket más típusú oktatási formák nem, vagy nem ennyire komplex módon.

KÉPZÉSI ÉS KIMENETI KÖVETELMÉNYRENDSZER

Az új típusú felsőoktatási térben Magyarországon egyre inkább teret nyer egy kimeneteli szemléletű képzés, amelyben négy szempont jelenik meg a közoktatástól elkezdve a felsőoktatásig egymásra épülő rendszerben. Ezek a szempontok a következők: tudás, attitűdök, képességek, felelősségvállalás/autonómia.¹²

Ebbe a mátrixba teljesen beleillik a jogklinika mint oktatási modul, hiszen minden szempontban találhatunk olyan elemeket, melyek ráillenek erre a programra is. A képzési és kimeneti követelményrendszerben (KKK) négy nagyobb csoportba gyűjthető kompetencia fejlesztése a cél a jogászképzés során. A teljesség igénye nélkül, pusztán példálózó jelleggel, ezek:¹⁴

TUDTA?

A Harvardon a hallgatók 78%-a vesz részt legalább egy jogklinika programban a képzés során.¹³

¹¹ QUIGLEY: Introduction... 472. o.

¹² FLECK: A jogászképzés...

¹³ <http://hls.harvard.edu/dept/clinical/clinics/in-house-clinics/>

¹⁴ Jogtudományi mesterszakok képzési és kimeneti követelményei <http://www.mrk.hu/kkk-atalakitas/> (utolsó megtekintés 2017. április 26.)

TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITÚD	AUTONÓMIA
Ismeri az általános, valamint a jogászszakmák etikai normáit.	Képes megalapozott döntések meghozatalára, világos motiváció és indoklás mellett.	Érzékeny a szakmai, társadalmi problémákra.	Tudatosan és önállóan törekszik az önfejlesztésre, a szakmai identitás alakítására, fellép a jogász szakma értékeinek fejlesztése érdekében.
Felismeri az etikai dilemmákat és az új morális kihívásokat.	Biztosan kezeli a szakjogi terminológiákat.	Hajlandó nem jogi szempontrendszerek bevonására, alkalmazására.	Reflektív módon viszonyul a saját munkájához és következményeihez, elfogadja és beépíti a visszacsatolásokat, igénye van azokra.
Ismeri az állam- és a jogrendszer alapjellemzőit és ezek alapján eligazodik a különböző jogfogalmak, paradigmák között.	Képes a társadalmi problémák megértésére, új jelenségek feldolgozására, kritikus gondolkodásra.	Elkötelezett a jogsegély, a pro bono jogász munka, közérdekű kötelezettségvállalás és a civil aktivitásban való részvétel mellett.	Értékelkötelezett módon használja az érdekérvényesítés eszközeit.
Ismeri a különböző jogágak főbb jogforrásait, speciális szabályozási és működési logikáit, a szakjogi terminológiákat.	Képes az érvek tiszta, logikus felépítésére és használatára.	Elkötelezett az igényes és minőségi munkára.	Felelősséget vállal a köz érdekében végzett munkáért.
Ismeri a jogesetmegoldás módszereit, az eset feltárásának, az érvek rendezésének gyakorlatát.	Képes a jogi konfliktusok jelentőségének felmérésére, a különböző jogi megoldások megtalálására, a következmények számbavételére, alternatívák mérlegelésére.	Elkötelezett a közérdek és a közérdekű jogász munka iránt.	Elfogadja a szakmai együttműködés kerekeit, a rá háruló szerepeket és funkciókat, a közös munkából származó felelősséget.

TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITŰD	AUTONÓMIA
Rendelkezik iratkezelési, szerkesztési ismeretekkel, a jogi, jogászai írás sajátos elemeivel, a jogi dokumentumok szerkesztésének szabályaival és technikáival.	Képes szakmai feladatok csoportmunkában való végzésére.		

Mindent egybevetve látható, hogy egy jól átgondoltan felépített jogklinika, amely mind a tanulási folyamatot, mind a jogsegélynyújtás társadalmi kontextusát alaposan felépíti és átgondolt rendszerbe ágyazza, teljes mértékben illeszkedni tud abba a modern követelményrendszerbe, melyet a jelenlegi felsőoktatás-politika célul tűz ki.

EGY JOGKLINIKA PROGRAM HASZNA

HALLGATÓK SZÁMÁRA

- Olyan tudással rendelkeznek, amely könnyen hasznosítható a munkaerőpiacon.
- Tapasztalati ismereteket kap a jogrendszer működéséről, az ügyfélkezelés módszereiről.
- A különböző, már a hagyományos oktatás során elsajátított tudáselemeket összekapcsolja, használja, így segíti a megértést.

OKTATÓK SZÁMÁRA

- Segíti a gyakorlat során szerzett tapasztalatokat beültetni az oktatásba.
- Közvetlen és interaktív módon ad át gyakorlati és elméleti ismereteket.
- Komplex módon tud megvilágítani egy-egy témát.

EGYETEM SZÁMÁRA

- Erős társadalmi felelősségvállalási programot is kezdeményez ezzel, ami növeli egy felsőoktatási intézmény szintjét.
- Felkészültebb hallgatókat bocsát ki a diplomaszerzéssel.
- Segít áthidalni a szakadékokat az elmélet és a gyakorlat között.

3 JOGKLINIKATÍPUSOK: IN-HOUSE ÉS EXTERNSHIP

TUDTA?

A legelső jogklinikák kimondottan szegény emberek ingyenes jogsegély-szolgáltatásai voltak, és a mai napig igen meghatározó, hogy sérülékeny, periférikus csoportoknak nyújt segítséget egy-egy jogklinikák.¹⁵

Számos klasszifikációja létezik a jogklinikáknak, de az egyetemi intézményesülés tekintetében két típust különböztethetünk meg, az ún. in-house és externship jogklinikatípusokat. Az alapvető különbség a kettő között, hogy míg az in-house jogklinikatípusok az egyetem falain belül zajlanak – az egyetemen veszik fel az ügyet, itt találkoznak az ügyféllel a hallgatók, alapvetően az egyetem és az ügyfél között jön létre jogviszony –, addig az externship típusú jogklinikák esetében kiszervezik az ügyfelekkel való munkát, pl. civil szervezeteknek, street clinic rendszert fenntartó kezdeményezéseknek, vagy akár ügyvédi irodáknak. Természetesen létezik ennek vegyes formája és más felosztás is.

A két programban közös, hogy a jogklinikák felkészítéssel zajlik – célcsoport, jogszabályok, ügyféllel való kommunikáció stb. –, illetve folyamatos szupervíziós lehetőséget nyújt, pontos minőségbiztosítási rendszerben működik. Ezek azok a keretek, amelyek feltétlenül szükségesek minden ilyen képzési típusban.

TUDTA?

A Harvardon 18 in-house és 13 externship típusú jogklinikák program fut egyszerre.¹⁶

Mindkét módszernek megvannak mind az oktatásmódszertani, mind az intézményi előnyei és hátrányai, az alábbiakban ezeket ismertetem.

IN-HOUSE JOGKLINIKA PROGRAM

Az in-house jogklinikák „házon belül” zajlik, az ügyfelekkel vagy az ügyekkel a hallgatók egyetemi környezetben találkoznak először, oktatói felügyelet mellett. A program maga az egyetem fa-

¹⁵ QUIGLEY: Introduction...

¹⁶ <http://hls.harvard.edu/dept/clinical/clinics/>

lain belül marad, ebből nyilvánvalóan kivétel, amennyiben a jogklinika vállal valamilyen módon képviselőt. De maga az ügy megismerése, az ügyféllel való kapcsolattartás mindenképp az egyetemen belül zajlik.

IN-HOUSE JOGKLINIKA

ELŐNYÖK

Folyamatos, biztos intézményi környezet.

Teljes rálátást biztosít az oktató részéről a folyamatokra.

Az oktatási elem a folyamatos oktatói részvétel miatt erős marad.

HÁTRÁNYOK

A jelenlegi intézményi infrastruktúrába nehezen illeszthető bele (teremhiány, felszereltség hiány)

Nehezebb a gyakorlati szakemberek bevonása, a folyamatos intézményi környezet miatt.

A hallgatók nagyon steril környezetben találkoznak az ügyfelekkel.

Pont a legkiszolgáltatottabb ügyfeleknek lesz nehezebben elérhető a jogklinika szolgáltatása a strict intézményi környezet miatt.

EXTERNSHIP

Externship típusú jogklinikákat kiszerveznek az egyetem falain kívül, általában egy partner-szervezet közbenjárásával, ami lehet civil szervezet, de lehet ügyvédi iroda is.

EXTERNSHIP

ELŐNYÖK

Közvetlenebb kapcsolat az ügyféllel.

Terepmunka, életközelibb tapasztalatok szerzése.

Egy a célcsoporttal foglalkozó szervezet teljes intézményi környezetének megismerése.

Sokkal közvetlenebb a kapcsolat a gyakorló, nem egyetemi oktató jogászokkal.

HÁTRÁNYOK

Az intézményi környezet hiánya információhiányt is okozhat.

Az oktatási elem kevésbé tud hangsúlyos lenni, helyette inkább gyakorlatorientált.

A külső szervezettel való megállapodás nehezítheti a jogklinika működését.

Ezek a programok kiegészíthetik egymást, illetve épülhetnek is egymásra. Nyugati egyetemeken párhuzamosan működik többféle program is.

4 FELÉPÍTÉS, SAROKPONTOK

Mivel számtalan jogklinikatípus létezik, nehéz egy általános tematikus vázat elkészíteni, viszont vannak olyan sarokkövek, amelyeknek minden jogklinika programban meg kell jelennie valamilyen módon. Egy jó jogklinika program számtalan formában létezhet és számtalan olyan módszertannal dolgozhat, amely igazodik a kurzus komplex céljaihoz. A gyakorlati tapasztalatból önmagában is lehet tanulni, de igazán fejlődni egy jól átgondolt és felépített jogklinika kurzusból lehet igazán, amiben oktatási elemek is megjelennek.¹⁷

A leginkább elengedhetetlen elemek a következők: hallgatók felkészítése, szupervízió lehetősége, értékelési rendszer, minőségbiztosítás. Ezek azok az elemek, amelyekre minden jogklinika program épül, amelyek keretbe rendezik ezeket a sokszor teljesen eltérő minőségű, formájú képzéseket.

Igyekszem ezen a ponton minél kézzelfoghatóbb, gyakorlati leírást adni, így mindezeket a sarokpontokat az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán 2016 óta futó Utcajogász jogklinika fakultáción keresztül mutatom be.

UTCAJOGÁSZ JOGKLINIKA

Az Utcajogász jogklinika egy fakultáció,¹⁸ amely ily módon erős határokba ütközik az egyetemi képzés keretein belül. Nem tud olyan óraszámokban működni és olyan terhelést adni, amit egy klasszikus jogklinika program megkívánna, viszont tartalmazza azokat a nélkülözhetetlen elemeket, amelyeket feljebb említettem.

Ez az egyetemi képzés szorosan együttműködik az Utcajogász Egyesülettel,¹⁹ amely a hajléktalan és lakásszegénységben élő emberek számára nyújt küszöb nélküli jogsegély-szolgáltatást. A küszöb nélküliség annyit jelent, hogy minden pénteken Budapesten a Blaha Lujza téren két órában egy mobil standdal az utcajogászok ügyfélfogadást tartanak. Az ő közreműködésükkel

¹⁷ STUCKEY: Ensuring Basic...

¹⁸ Olyan tanegység, amit a hallgatók szabadon választhatnak a képzésük során, két kreditben heti két órában.

¹⁹ utcajogasz.hu

indult el az ELTE ÁJK-n egy externship típusú jogklinika program 2016-ban. Egy egyetemi oktató végzi a felkészítést és a kurzus lezárását, végig figyelemmel követi a hallgatók munkáját, de a gyakorlatot, az ügy megoldását, a hallgató mentorálását az ügy megoldásában az egyesület jogászai végzik.²⁰

A fakultáció a hajléktalan és lakásszegénységben élő emberek jogvédelmével foglalkozik. A kurzus három blokkra épül. Az első blokkban a hallgatók egy egész napos felkészülésben részesülnek, amiben szó van a hajléktalanság és lakásszegénység szociológiai aspektusairól, érzékenyítésről, a célcsoportot érintő legfontosabb jogszabályokról.

A második blokkban a hallgatók részt vesznek egy Blaha Lujza téri ügyeleten, az egyik pénteki napon, egy gyakorló utcajogász mellett. A gyakorló jogász tutorálásával felvesznek egy ügyet, melyet a félév során – harmadik blokk – szorosan együttműködve a gyakorló jogással megoldanak, vagy megpróbálnak megoldani. A megoldás során:

- jogi kutatómunkát folytatnak,
- egyszerűbb beadványokat írnak,
- kapcsolatot tartanak az ügyféllel.

A kurzust egy utolsó egyetemi óra zárja, amelyben mindenki beszámol az ügyeletről, a felvett ügyről és annak megoldásáról, az esetleges etikai dilemmákról, tapasztalatokról, élményekről.

FELKÉSZÍTÉS

A hallgatók felkészítése két módon elengedhetetlen. Szükséges egy jogi és egy ügyfélkezelési felkészítés is.

A *jogi felkészítés* szűk értelemben értendő, mivel a jogklinika olyan program, ami a már meglévő tudásokra épít, ezeket kapcsolja össze. Nagyon fontos tudatosítani a hallgatóban, hogy egy ilyen felkészítés nem tud átadni minden olyan jogi ismeretet, amire a kurzus elvégzéséhez szüksége lehet. Mozgósítania kell a már elsajátított ismereteit, értelmezni kell a kapott problémát, és megtalálni azokat a jogszabályokat, melyek segítenek a konkrét eset megoldásában.

Mindazonáltal lehetnek olyan jogterületek, melyek a jogklinika célcsoportját tekintve gyakran felmerülnek, de nem képzik részét szervesen az egyetemi képzésnek. Az Utcajogász jogklinika programban ilyen például a szabálysértési törvény²¹ vagy a lakástörvény²² ismerete, melyek nincsenek benne – vagy csak érintőlegesen szerepelnek – a hivatalos, kötelező tananyagban, de az Egyesület a munkája során gyakran használja, így ez a felkészítés része. Természetesen arra

²⁰ A részletes tematikát lásd a mellékletek között.

²¹ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény.

²² A lakások és helyiségek bérletére, valamint az elidegenítésükre vonatkozó egyes szabályokról szóló 1993. évi LXXVIII. törvény.

nincs idő, hogy a teljes jogszabályon átmenjünk, így a felkészítés a törvények logikájának megértésére és a leggyakoribb tényállások, rendelkezések használatára koncentrálódik.

Ügyfélkezelés. Az egyetlen jogklubában sem mellőzhető elem, hogy hogyan kell ügyfelekkel bánni. Mindemellert azért is fontos, mert az egyetem nem tanítja meg erre sehol a joghallgatókat, így csak az egyetem elvégzése után az első munkahelyeken találkoznak ezzel a problémával. Fontos, hogy a diákok a célcsoport nem csak jogi, de szociológiai helyzetével is tisztában legyenek, hogy minél tágabb kontextusban tudják értelmezni a problémát.

Az Utcajogász jogklubika program első blokkjában kitüntetett szerepe van az ilyen típusú felkészítésnek. A képzés elején egyrészt a hajléktalanság és lakásszegénység szociológiájáról hallhatnak a diákok. Az általános fogalommagyarázatok – szegénység, lakásszegénység – és alapvető statisztikai adatok mellett a kurzus kitér a problémakezelés jó gyakorlataira, a lehetséges megoldási irányokra is.

Ezután pedig hajléktalan emberek beszélnek a saját sorsukról, válaszolnak a kérdésekre. Ez a képzési rész kiemelten fontos, hiszen a hallgatók többsége először beszél érintett emberekkel, olyanokkal, akik később az ügyfeleik lesznek. Mindemellert az elmúlt kurzusok tapasztalata, hogy sok sztereotípiát sikerül ilyenkor feloldani, ami nem csak a kurzus célját segíti, hanem a hallgatók is úgy érzik, sokat tanulnak belőle.

Az első blokkot egy ügyfélkezelési szimuláció zárja. Szituációs gyakorlatok során próbálja a kurzus érzékelteni a hallgatókkal, hogy milyen szituációkba kerülhetnek az ügyfélfogadás során. Ilyenkor elsősorban a helyzet és nem a jogi probléma kezelése, megoldása a cél.

SZITUÁCIÓ 1#

Ügyfélfogadás során egy lakásszegénységben élő nő azzal keresi fel a jogsegély-szolgáltatást, hogy a védőnő azt mondta neki, hogy amennyiben nem javít a lakhatási helyzetén, kezdeményezni fogja az újszülött gyermeke kiemelését a családból. Egy kis önkormányzati bérlakásban élnek nyolcan, három generáció együtt. Papírjai nincsenek, az ügyfélfogadáson többször elsírja magát.

SZITUÁCIÓ 2#

Láthatóan jól szituált férfi, rengeteg papírral egy szomszédjogi vita kapcsán keresi fel az ügyfél-szolgáltatót. Minden papír nála van, az ügyét következetesen és komplexen ismerteti.

SZUPERVÍZIÓ²³

Mivel a diákok számára több szempontból is teljesen más tapasztalatokat és élményeket nyújt egy ilyen program, mint egy hagyományos óra, fontos, hogy ezekről tudjanak beszélni, az esetleges problémákkal – melyek nem feltétlenül jogi természetűek – tudjanak kihez fordulni. Kü-

²³ Természetesen nem hivatásos szupervizorokról, vagy profi szupervízióról van szó ezen a ponton.

lön érdemes megfontolni egy hivatalos szupervizor megbízását ennek koordinálására abban az esetben, amennyiben a jogklinika program szervesen beépül az egyetemi képzésbe.

Ezen a ponton az egyetemi oktatóra terelődik ismét a figyelem – bár nem kizárt, hogy ebben gyakorló jogász is részt vesz –, akinek a felkészítés után az elsődleges feladata, hogy átlássa a hallgatók munkáját, naprakész legyen, hogy hol tart egy-egy ügy. A program folyamán szükség van olyan személyre is, akihez a nem jogi természetű, de a programból fakadó problémákkal fordulhatnak a hallgatók, természetesen ezt a jogklinika struktúrájához kell igazítani.

PÉLDA 1#

Előfordulhat például, hogy olyan ügyet kap a hallgató, melyben az ügyfél nem tartja tiszteletben a korlátokat – gyakran, akár mindennap hívja, üzen neki – és a hallgató sem tudja, hogy hol érdemes meghúzni a határt.

PÉLDA 2#

Olyan esetet kap a hallgató, amit nem tud morális értelemben képviselni. Ilyenkor szükséges lehet a jogász professzió sajátosságainak tisztázása – például mindenkinek joga van a védelemre – vagy amennyiben a morális aggályok erősek, és nem feloldhatóak, engedni kell, hogy más ügyben vegyen részt a hallgató.

De nemcsak egyéni esetek, nehéz helyzetek feldolgozásában szükséges a segítség, hanem a kurzus zárásában, értékelésében is meg kell jelennie ennek az oktatási elemnek. A kurzus végi reflexió célja, hogy a hallgató élményei elmesélésén keresztül tanuljon a félév során történekből, ezáltal tudatosodjanak benne a félév eredményei. A tanulási folyamatban meghatározó tényező a reflexió, így rendkívül fontos ennek teret engedni.²⁴

Az Utcajogász jogklinika végét például egy közös csoportos ülés zárja, melyben mindenki beszámol a megoldott ügyről és arról, hogy milyen élmények érték a munka folyamán. Ezt az utolsó blokkot is az oktató facilitálja. Nem elsősorban a beszámolás vagy az ellenőrzés a célja, hanem hogy tudatosítsa a hallgatókban a munkájuk eredményét, a tanulási folyamatot, amiben részt vettek, megvitassák az esetlegesen felmerült kérdéseket.

PÉLDA

Írd le, hogy a kurzus tematikájából mit tartanál meg, mit tartanál meg úgy, hogy némiképp változtatsz rajta, és mit törölnél ki.

²⁴ TAKÁCS Viktória: A reflexió iskolája I#. Diablog, 2016. <https://i-dia.org/blog/a-reflexio-iskolaja-1> (utolsó letöltés: 2017. április 23.).

ÉRTÉKELÉS²⁵

A jelenlegi hagyományos egyetemi értékelési rendszerben nehéz a jogklinika programban részt vevő hallgatók munkáját értékelni. A nehézséget két tényező okozza. Egyrészt a részt vevő hallgatók teljesen más tanulmányi háttérrel rendelkeznek. Az Utcajogász jogklinika kurzust például jelenleg másodévtől felfele mindenki felveheti, és ilyen alapon más háttértudással rendelkezik egy negyed- és egy másodéves hallgató. Másrészt nem összehasonlíthatóak az ügyek. Mivel nem lehet előre látni, hogy milyen típusú ügygel kerül kapcsolatba egy hallgató, lehetetlen ezt általánosítani, uniformizálni.

Előfordulhat, hogy egy nagyon komplex ügyet egy másodéves hallgató nem tud megoldani, pedig rengeteget foglalkozik vele. És az is, hogy egy negyedéves hallgató egy viszonylag egyszerűbb megítélésű ügyet nem old meg, mert nem foglalkozik vele eleget. Az értékelés a két esetben nem lehet ugyanaz, hiába, hogy az „output” önmagában hasonló érdemjegyet érdemelne.

JAVASLAT

Sokkal fontosabbnak tartom az egyéni, írásbeli értékelést, ami kitér magára a fejlődés folyamatára, a lehetséges fejlődési irányokra, lehetőségekre. Olyan differenciált értékelési rendszerről lenne szó, amely összhangban áll a KKK által kijelölt irányokkal, a kurzus céljával és ezekkel együttesen egyfajta mátrixot alkot.

A mérés így nehéz, a hagyományos öt-, három- vagy kétfokozatú rendszerben szinte lehetetlen. Talán a legigazságosabb formája jelenleg, ha megfelelt/nem megfelelt rendszerben történik az osztályozás, hiszen ez a két teljesítményforma még elválasztható.

Egy ilyen értékelési metódus kétszer méri a hallgató tudását és képességeit. Egyrészt a képzés bemenetelénél, végül a képzés után, annak kimenetelénél. Fontos, hogy a mind a bemeneteli, mind a kimeneteli mérés azonos szempontokra épüljön fel és összhangban legyen a kurzus céljával, ami a képzési és kimeneti követelményekre épül fel.

MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS

Minden jogklinika programban kettős minőségbiztosítási rendszerre van szükség, a hallgató felé és az ügyfél felé. Minőségbiztosítás ebben a kontextusban annyit tesz, hogy meg kell határozni azokat a minimumfeltételeket, melyek minden egyes programban és minden egyes ügyben elvárhatók, illetve jelenti még egy pontos felelősségrendszer kialakítását is. Itt nem követelményrendszerrel

25 Értékelőlapot, ajánlasként a mellékletek között találhatnak.

van szó elsősorban, sokkal inkább egy folyamat mérföldköveiről, sarokpontjairól. Minőségbiztosítási eszköz lehet, többek között:²¹

- átlátható működési forma;
- következetes felelősségi rendszer;
- pontos ügyfélkezelési dokumentáció;
- jogi produktumok pontos, visszakereshető dokumentációja;
- folyamatos értékelés, visszajelzés.

Ezenkívül jó struktúra lehet, ha nem csak belső ellenőrzésre épít egy program, hanem külső szakértőt is felkér, hogy időről időre értékelje a programot, világítson rá az esetleges hiányosságokra.

Az Utcajogász jogklinika során a hallgató felé, fejlődése – mind tudás, mind készségek – tekintetében az oktatónak van elsősorban felelőssége, az ő feladata, hogy átlássa a tanulási folyamatot, de természetesen mellette, az egyes ügyek megértésénél a gyakorló jogásznak is van oktatási feladata. Az oktató felelős azért, hogy a diák tanuljon és fejlődjön a feladat során, rámutasson a fejlődési lehetőségekre, az esetleges hibáira. Így az oktatónak amolyan „tutori” szerepe van ebben a folyamatban. Át kell látnia a hallgató helyzetét és a feladatmegoldást, úgy, hogy a legtöbb esetben nem vesz részt a probléma megoldásában, ellenőriznie kell a dokumentációt, adminisztrációt.

Az ügyfél irányába természetesen annak van felelőssége, akinek a neve alatt fut az ügy, legyen az egy gyakorló jogász, ügyvéd, vagy az oktató. Ez a felelősség kismértékben hárítható át a hallgatóra, a minőségbiztosításra az ügyfél irányába kiemelt figyelmet kell fordítani.

Az Utcajogász jogklinika programban a hallgató felé a felelősséget a kurzust jegyző és a felkészítést végző oktató vállalja, az ügyfelek irányába pedig az a gyakorló, jogsegélyt végző jogász, aki mellé a joghallgató be van osztva.

26 BRAYNE, Hugh –EVANS, Adrian: Quality-Lite for Clinics: Appropriate Accountability within ‘Live-Client’ Clinical Legal Education. *Journal of Clinical Legal Education*, 6 (2004) 149–161. o.

5 OKTATÓK FELKÉSZÜLÉSE

A következőkben olyan szempontokat járok körbe, amelyek minden jogklinika képzésbe illesztésénél, a kurzus struktúrájának kialakításánál felmerülhetnek. A felsőoktatási mátrixban számtalan olyan praktikus tényező van, mely egyetemenként különböző akadályok elé állíthatja a jogklinika program bevezetését, itt most a csak a legátfogóbbakat említem.

EGYETEMI RENDSZER

Természetesen ezt a szempontot az oktatótól független, a felsőoktatási jogszabályok által lehatárolt rendszer határozza meg elsősorban. De mindemellett fontos tényező egy program kezdetekor annak végiggondolása, hogy ebben a lehatárolt környezetben milyen egyetemen belüli mozgástér áll az oktató rendelkezésére.

FORMA: A kurzus teljesítésének módja, a terhelés, a struktúra elsősorban ahhoz igazodik, hogy hogyan lehet a programot képzésbe ágyazni, azaz kötelező, kötelezően választható vagy szabadon választható óraként lehet meghirdetni.

KREDITÉRTÉK: A kreditérték alapján lehet ebben a rendszerben hallgatói munkát elvárni. A kreditérték alapvetően a hallgatóra bízható munka spektrumát jelöli ki.

BELSŐ SZABÁLYOK: Végig kell gondolni azt a szempontrendszert is, hogy hogyan illeszkedhet bele ez a sok szempontból újfajta program az egyetem által szabályozott térbe, így hogy feleltethető meg a hallgatói követelményrendszernek vagy a szervezeti és működési szabályzatnak.

FELSZERELTSÉG

TEREM

Amennyiben externship típusú jogklinika programról van szó, ez a kérdés egyszerűen megoldható, hiszen a munka az egyetem falain kívül zajlik. Így csak egy-egy tanóra, tömbösített óra erejéig szükséges az egyetem erőforrásait használni.

Más a helyzet az in-house típus esetén. Ebben az esetben egy állandó, ráadásul félétől, más órától teljesen független értelembe állandó teremre van szükség. Talán pontosabb, ha úgy fogalmazok, hogy a jogklinika programnak saját teremre van szüksége. Mivel kell egy helyiség, ahol találkoznak a hallgatók az ügyfelekkel, tárolják az aktákat, meetingeket, szupervíziókat, felkészítéseket tarthatnak.

TÁRGYI ESZKÖZÖK

Itt elsősorban olyan praktikus dolgokra kell gondolni, mint az ügyfelekkel való kapcsolattartáshoz elengedhetetlen e-mail-cím és telefon. Aktarendszer, dokumentáció kialakítása.

A jogklinika során, főleg amennyiben képviselőt is vállal, szükségessé válhat ennek finanszírozása – postaköltség, perköltség –, főleg amennyiben a célcsoport a legszegényebbek közül kerül ki. Természetesen ez nem feltétlen az egyetem feladata vagy nem kell annak lennie, de mindenképp egy olyan szempont, melynek alapos átgondolása szükséges (lehet erre pl. a pro bono ügyvédet, vagy külső szponzort megkérni).

AJÁNLÁS

Bármely típusú programról legyen is szó, amennyiben programszerű beindítás a terv, elengedhetetlen feltétele azon minimális eszközök biztosítása, amik szükségesek a jogklinika mindennapos, folyamatos működtetéséhez.

6 TEMATIKA

A tematika adja meg azt az információmennyiséget, ami a hallgató számára fontos, amikor azt mérlegeli, hogy felvegyen-e egy ilyen kurzust. Így a tematikának nagyon pontosan meg kell tudnia határozni, hogy

- milyen célcsoporttal foglalkozik a jogklinika;
- milyen ügýtípusokkal foglalkozik a jogklinika program;²⁷
- mennyi időt vesz igénybe;
- milyen a számonkérési, osztályozási rendszer.

Minden egyes kurzuscélhoz kell, hogy tartozzon egy ezt szolgáló oktatási elem, az oktatás során egy közvetlenül ezt a célt szolgáló feladat.

PÉLDA

A kurzus célja, hogy a hallgató a kurzus elvégzése után rendelkezzen iratkezelési, szerkesztési ismeretekkel, a jogi, jogász írás sajátos elemeivel, a jogi dokumentumok szerkesztésének szabályaival és technikáival.

Oktatási elem, feladat: A hallgató a rá szignált ügy kapcsán beadványt, szakvéleményt ír. Ezt közvetlenül az oktató vagy a gyakorló jogász átnézi, kijavítja, javaslatokat fogalmaz meg, majd a hallgató ezeket a szempontokat felhasználva javítja a munkáját.

//////////
Mindemellett egy jó jogklinika program szervesen illeszkedik a képzési és kimeneti rendszerbe, amiről már hosszan írtam a füzet elején, így ezen a ponton csak azt hangsúlyoznám, hogy a program a pontos céljait, és hogy mit vár el a hallgatóktól, ebben a mátrixban határozza meg.

ÜGYFELVÉTEL ÉS KAPCSOLATTARTÁS

Externship program esetén ez szintén egyszerűbb kérdés, hiszen azoknak a szervezeteknek megvan a kiépített ügyfélfogadási metódusa – az Utcajogász Egyesületnek pl. a Blaha Lujza téri

²⁷ A két szempont nem feltétlen jelent egyet. Pl. az Utcajogász Egyesület célcsoportjába tartoznak a hajléktalan és lakásszegénységben élő emberek. Velük szemben viszonylag gyakran előfordul, hogy gondnokság alá akarják helyezni őket, de az egyesület ilyen típusú ügyeket nem vállal, hiába érinti a célcsoportot.

pénteki ügyfélfogadás –, amellyel együtt dolgozik a jogklinika. A program beindítása előtt érdemes ezt megismerni, áttanulmányozni, esetleg a hallgatók felkészültségének vagy a jogklinika céljainak megfelelően akár szűkíteni a jogklinika vonatkozásában a felvehető ügyek, ügytípusok listáját.

In-house: Itt a kurzus jegyzője határozza meg, hogy milyen célcsoporttal, milyen típusú ügyekkel kíván foglalkozni. Azt is meg kell határozni, hogy milyen formában történik az ügyfelvétel és kapcsolattartás. Elképzelhető, hogy nincs személyes találkozásra lehetőség, pusztán online és telefonon történik a kapcsolattartás. Ezen esetben elég egy e-mail és telefon fenntartása.

Amennyiben személyes találkozásra is lehetőséget biztosít a program, akkor szükség van egy olyan térre, mely erre a célra alkalmas.

GYAKORLÓ JOGÁSZOK KIVÁLASZTÁSA ÉS FELKÉSZÍTÉSE

Eddig nem ejtettünk szót azokról a gyakorló szakemberekről – amennyiben ezt a feladatot nem a kurzus oktatója, oktatói látják el –, akik a szakmai munka egyik legfontosabb részét adják. Ezeknek az ügyvédeknek, jogi előadóknak a kiválasztása és felkészítése nem elhanyagolható tényezője egy jogklinika programnak.

A kiválasztás során elsősorban a szakmai színvonalra kell tekintettel lennünk, hogy a hallgató az adott célcsoport tekintetében tényleg releváns szaktudással rendelkezzen. Így nem feltétlen kérhetünk fel egy társasági joggal foglalkozó ügyvédet, hogy egy menekültjogi jogklinika szakmai háttérét adja.

A kiválasztás után a szakmai munka során is figyelemmel kell lennünk a közös munkára. Így arra, hogy valóban foglalkozik-e a hallgatóval, releváns feladatot ad-e neki stb.

Felkészítés: Tekintettel kell lennünk arra, hogy a gyakorló jogász, akit bevontunk a programba, nincs tisztában az egyetemi rendszerrel. Így azzal, hogy egy bizonyos évfolyamú hallgatónak milyen háttértudása van, mi az a tudásháttér, amire támaszkodhat a közös munka során. Így fel kell hívni a figyelmét az egyetem adta sajátosságokra, mint a jelentős vizsgaidőszak alatti leterheltség stb.

28 Ebben az esetben véleményem szerint a jogklinika programok egyik célja – a komplex ügyismeret – sérül, viszont egy kezdeti jogklinika esetén előnyökkel is járhat.

AJÁNLÁS

Érdemes a kurzus szakmai munkájának kezdetén minden részt vevő jogászt informálni annak a hallgatónak az egyetemi háttéréről, akivel a félév során együtt fog dolgozni. A legjobb, ha erre egy hármast – oktató, hallgató, gyakorló jogász – beszélgetés során kerül sor.

7 ETIKAI DILEMMÁK

Akár in-house, akár externship jogklinika programokról beszélünk, azok számos olyan etikai dilemmát vetnek fel, amit a hagyományos oktatási formák nem vagy nem ilyen komplex módon.

CÉLCSOPORT

Ahogy fentebb már kifejtettem, a jogklinikák általában – bár nem kizárólag – sérülékeny, marginalizált csoportok számára nyújtanak ingyenes jogsegély-szolgáltatást. Így egy jogklinika program nem csak oktatási, hanem mellette társadalmi funkciót is ellát. Ugyanakkor muszáj utóbbit kritikusan kezelni, mivel ha ezt nem vezetjük be elég tudatosan a tanulási folyamatba, azzal árthatunk is.²⁹

”

Fontos tudatosítani a hallgatókban, hogy a munkájuk közvetlen hatással lehet emberekre és élethelyzetekre...

Fontos tudatosítani a hallgatókban, hogy a munkájuk közvetlen hatással lehet emberekre és élethelyzetekre, ily módon az a tény, hogy hallgatók nyújtanak jogsegély-szolgáltatást, nem jelenthet felmentést egy esetlegesen rosszul kezelt ügy alól. Ezen a ponton fontos visszautalni a minőségbiztosítási elvekre, és leszögezni, hogy ez komplexen az oktató, a gyakorló jogász és hallgató felelőssége egyben.

Arra is gondolni kell, hogy a jelenlegi rendszerben csupán egy fél-évre tudnak hallgatók elköteleződni a jogklinika program mellett, ami alatt a legkevesebb esetben zárul egy ügy. Viszont mindenképp biztosítania kell a rendszernek az ügyek továbbvitelét.

²⁹ BRAYNE–EVANS: Quality-Lite for Clinics...

HALLGATÓ

A hallgatók jó eséllyel a kurzus során találkoznak ügyfelekkel először. Így – elsősorban abban az esetben, amennyiben a jogklinika célcsoportja marginalizált, deprivált emberekből áll – a hallgatók több tekintetben is teljesen új szituációban találják magukat, messze túl a szokásos komfortzónájukon. Emiatt kiemelten fontos a többpillérű felkészítés és a folyamatos utánkövetés. Nem lehet felszínesen kezelni ezt a tényt, felesleges stressznek kitenni a hallgatókat.

Emellett a jogi munka során is fontos folyamatosan felügyelni a munkájukat, megtalálni azt az optimális pontot, ahol önállóan, de szakmai kontroll mellett tudnak dolgozni. Amennyiben ugyanis túl erős a kontroll, a tanulás rovására mehet, ha túl gyenge, az ügy rovására mehet.

8 ZÁRSZÓ

A füzet célja, hogy gyakorlati ismereteket, praktikus tanácsokat adjon azok számára, akik gondolkodnak egy jogklinika program bevezetésén. Remélem, hogy érdemi segítségül szolgál azoknak az oktatóknak, akik vagy most gondolkodnak egy ilyen program elindításán, vagy akár egy futó program átgondolásában is.

Egy ilyen típusú program egy olyan, modern egyetemképbe illeszkedik, amely modern tudást modern oktatási módszerekkel ad át, melyben a tanulási folyamat, egy probléma komplex – mind jogdogmatikai, mind társadalmi – megértése a lényeg. Azon országok egyetemsein, ahol sikerül áttörni a bürokratikus burkot – ami a többi rendszerváltó országnak szintén sajátja – és elindítani jogklinika programokat, hamar népszerűvé vált ez az oktatási forma, mely mind a hallgatók, mind az oktatók számára előnyös.³⁰

A jogklinikával sikerülhet áthidalni azt a szakadékot, ami jelenleg az egyetemi oktatás és a szakma között húzódik. A gyakorló jogászok, ügyvédek így releváns gyakorlattal rendelkező kezdő jogászokkal kezdenek meg a munkát. És végül a hallgatóknak is olyan készségeket ad, kontrollált, oktatási elemeket is tartalmazó keretek között, melyeket egyébként magányosan és az első munkahelyeken, éles szituációkban kénytelenek elsajátítani.

30 BRAYNE–EVANS: Quality-Lite for Clinics...

FELHASZNÁLT IRODALOM

BRAYNE, Hugh – EVANS, Adrian: Quality-Lite for Clinics: Appropriate Accountability within 'Live-Client' Clinical Legal Education. *Journal of Clinical Legal Education*, 6 (2004) 149–161. o.

BRYXOVÁ, Vendula – TOMOSZEK, Maxim – VLCKOVÁ, Veronika: Introducing Legal Clinics in Olomouc, Czech Republic. *Journal of Clinical Legal Education*, 10 (2006) 149–156. o.

FLECK Zoltán: A jogászképzés szintleíró jellemzői. Budapest, 2017.

QUIGLEY, William P.: Introduction to Clinical Teaching For the New Clinical Law Professor: A view from the first Floor. *Akron Law Review*, 28 (1995) 3, Article 7.

STUCKEY, Roy S.: Ensuring Basic Quality in Clinical Courses. *Journal of Clinical Legal Education*, 1 (2000) 47–53. o.

TAKÁCS Viktória: A reflexió iskolája 1#. Diablog, 2016. <https://i-dia.org/blog/a-reflexio-iskolaja-1/>

1. MELLÉKLET

UTCAJOGÁSZ JOGKLINIKA TEMATIKA

Hallgatók száma: 10 fő

Időpontok:

1. Február 24.: felkészítés
2. Március–április: ügyelet
3. Április–május: ügykezelés
4. Május 5.: referálás

TEMATIKA

Utcajogász Egyesület

Az Utcajogász Egyesület a hajléktalan és lakhatási szegénységben élő emberek jogainak és érdekeinek érvényesítéséért dolgozik 2010 óta, A Város Mindenkié csoporttal együttműködésben. Ennek keretében minden pénteken 15–17 óra között ún. küszöb nélküli jogsegélyszolgálatot működtet a Blaha Lujza téren. Bővebben: <http://utcajogasz.hu/>, <https://www.facebook.com/utcajogasz>

A KURZUS FELÉPÍTÉSE

A kurzus négy blokkra épül fel. Az első blokkban a hallgatók megismerkednek a hajléktalanság és a lakhatási szegénység társadalmi kontextusával, szociológiai jellemzőivel, illetve azokkal a főbb jogszabályokkal, jogterületekkel, melyek kiemelten érintik ezeket a hajléktalan és lakhatási szegénységben élő embereket.

A második blokkban a hallgatók részt vesznek egy Utcajogász ügyfélfogadási napon, egy tutor-jogász felügyelete mellett, ahol közösen kiválasztanak egy ügyet.

A kiválasztott ügygel foglalkozik a hallgató – a harmadik blokkban – a tutor-jogász segítségével a félév során.

Végül a hallgató a félév végén referál az ügyről és az ügy kapcsán tett lépésekről.

A jogklinika mind a négy blokkján kötelező a részvétel.

SZÁMONKÉRÉS

Két hallgató egy-egy tutor-utcajogász mellé lesz beosztva. A közös ügyeleti nap után az ott felvett ügyet közösen oldják meg, a tutor folyamatos felügyelete mellett.

A félév végén a hallgatók kétoldalas eseteleírást készítenek, melyet az utolsó órán ismertetnek a többi hallgató előtt.

A jegy az órai részvételből, a Blaha Lujza téri ügyeletből, az esetkezelésből és a prezentációból tevődik össze.

ELÉRENDŐ CÉLOK

A kurzus teljesítése után a hallgató:

- képes a jogszabályok módszeres és kreatív értelmezésére a jogállami értékek keretei között;
- képes megalapozott döntések meghozatalára, világos motiváció és indoklás mellett;
- képes a jogi konfliktusok jelentőségének felmérésére, a különböző jogi megoldások megtalálására, a következmények számbavételére, alternatívák mérlegelésére;
- képes a jogi terminológia világos és szakszerű használatára és bonyolult jogi kérdések érthető megfogalmazására;
- képes nagyobb mennyiségű és bonyolultságú anyag feldolgozására, szelektálására, a lényeg kiemelésére és összefoglalására. Felismeri a jogilag releváns információkat;
- képes a konfliktusok több szempontú értelmezésére.

2. MELLÉKLET

ÓRABONTÁS

ÓRASZÁM	TARTALOM		
FELKÉSZÍTÉS február 24. helyszín: ELTE ÁJK 401-es terem	Követelményrendszer ismertetése, kérdések, Utcajogász rövid bemutatása	10:00 – 10:30	oktató
	Hajléktalanság szociológiai jellemzői	10:30 – 11:30	oktató
	Érzékenyítés	11:30 – 13:00	érintett emberek
	Ebédszünet	13:00 – 13:45	
	Főbb jogterületekről képzés • szabálysértés • kilakoltatás • gyermekelvétele	13:45 – 17:00	gyakorló jogászok, oktató
ÜGYFÉLFOGADÁS (7–8. óra) március–április eleje	Egy Blaha Lujza téri ügyelet végigasszisztálása a tutor-utcajogász mellett. Ebből egy összetettebb eset kiválasztása, amit a hallgató és a tutor közösen old meg.		
ESETKEZELÉS (9–11. óra) április–május	A tutor az eset összes aspektusába bevonja a hallgatót, így nem csak a beadványírásba, de a tárgyalásba (önkormányzat, lakáskezelő, családsegítő), illetve az ügyféllel való kapcsolattartásba is.		
LEZÁRÁS (12. óra) május 5.	Beszámoló, esetismertetés, értékelés		

3. MELLÉKLET

ÉRTÉKELŐLAP

A kurzus elvégzésével a hallgató képes:

- a jogi terminológia világos és szakszerű használatára és bonyolult jogi kérdések érthető megfogalmazására;
- a konfliktusok több szempontú értelmezésére;
- a jogszabályok módszeres és kreatív értelmezésére a jogállami értékek keretei között.

KURZUS KEZDETE	
SZEMPONTOK	LEÍRÁS
Jogszabály-értelmezés	
Jogeset komplexitásának megértése	
Jogi terminológia világos, szakszerű használata	
KURZUS VÉGE	
SZEMPONTOK	LEÍRÁS
Jogszabály-értelmezés	
Jogeset komplexitásának megértése	
Jogi terminológia világos, szakszerű használata	

ISBN 978-963-284-895-2

9 789632 848952